

2

Заради миру⁶

Найрозумніші люди планети сьогодні ламають голови над найбільш нагальними життєвими проблемами.

Мир — це мета, якої можна досягти лише шляхом загальної згоди, і засоби досягнення цієї єдності заради миру двоякі: по-перше, невідкладні зусилля, спрямовані на ненасильницьке вирішення конфліктів (інакше кажучи, на запобігання війні); і, по-друге, довгострокові зусилля, спрямовані на встановлення міцного, сталого миру між людьми. Запобігання конфліктам — це завдання політики, встановлення миру — завдання освіти. Ми маємо переконати світ, що для закладення підвалин миру потрібні універсальні й колективні зусилля.

Конструктивна освіта заради миру не повинна обмежуватися викладанням у школах. Це завдання, яке вимагає зусиль усього людства. Воно має бути спрямоване на реформування людства таким чином, щоб уможливити духовний розвиток особистості й виробити більш свідоме бачення місії людства та сучасних умов життя в суспільстві. Ми маємо досягти цих цілей не тільки тому, що людина не до кінця розуміє власну природу, але й тому, що вона здебільшого не знає, як працюють соціальні механізми, від яких залежать її інтереси та її безпосередній порятунок.

Найхарактернішим явищем сучасного життя є рапто-

6 Ця промова була виголошена перед Європейським конгресом за мир у Брюсселі 3 вересня 1936 року.

ва зміна наших соціальних умов. Зовнішні зміни очевидні, оскільки наукові відкриття та їх практичне застосування спричинилися до дивовижних змін у нашому фізичному просторі. Однак ця метаморфоза, можливо, не настільки очевидна на більш глибоких і сутнісних рівнях, що лежать в основі зовнішніх цивілізаційних змін. Цей другий рівень, на якому відбулися зміни, є доказом того, що завдяки економічним механізмам і комунікаціям люди фактично зуміли об'єднатися у своїх матеріальних інтересах.

Згадані здобутки свідчать про те, що у сфері цих інтересів з'явилися нові цілі, досягти яких можуть лише свідомо виховані люди. Якщо ж люди й надалі ділитимуть себе на національні групи з відмінними інтересами, то ризикують знищити одне одного. У цьому й полягає суть усіх питань щодо миру.

Як наслідок цих змін, війна стала безглуздою і не може принести жодного матеріального зиску. Перша світова в Європі вже показала, що нинішні переможці, порівняно з переможцями минулого, не дістали від своєї перемоги нових наснаг і привілеїв. Виникло цілковито нове явище: переможені народи стали загрозою, тягарем і перешкодою. Переможці повинні всіляко сприяти їм і допомагати звестися на ноги. Завойована нація сьогодні — це хвороба, на яку хворіє все людство. Зубожіння однієї країни не збагачує іншу — навпаки, занепадають усі. Знищити одну націю — це те саме, що відрубати одну руку, марно сподіваючись, що інша рука стане від цього вдвічі сильнішою.

Ми всі — єдиний організм, одна нація. Об'єднавшись, ми нарешті втілили несвідоме духовно-релігійне прагнення людської душі і можемо оголосити про це на всю планету. Народилося «людство як організм», тоді як надбудові, що поглинала всі зусилля людства від початку його історії, настав кінець. Це наша дійсність. Доказом слугують майже

чудодійні сили, які сьогодні дають людині змогу перевершити свій природний стан. Людина тепер літає в небесах вище і сміливіше від орла; вона опанувала незримі таємниці енергії Всесвіту; вона може зазирнути в небесну далечинь; її голос може подолати світові океани, вона чує відлуння музики Землі; вона тепер володіє таємним знанням про перетворення матерії. Одним словом, сучасна людина має громадянство великої нації людства.

Було б дивно стверджувати, що такою людиною, наділеною надприродними силами, має бути голландець чи французенка, англієць чи італійка. Це новий громадянин нового світу — громадянин Усесвіту.

З огляду на це, вже неможливо припустити існування націй з розбіжними інтересами. Окремі нації зі своїми кордонами, своїми звичаями, своїми винятковими правами більше не мають жодних підстав для існування. Громади та окремі сім'ї з різноманітними традиціями й мовами будуть завжди, але це не може слугувати достатнім обґрунтуванням для існування націй в традиційному розумінні цього слова: вони повинні або об'єднатися, як складові єдиного організму, або зникнути. Велика сурма, що зове стати під єдиний прапор людства, — це заклик, від якого, власне, залежить наше життя. Сьогодні всі люди перебувають на зв'язку одне з одним: у радіоефірі з одного кінця земної кулі в інший циркулюють ідеї, ігноруючи національні кордони; по всьому світу формуються спільноти, що поділяють одні й ті ж погляди; тож людство більше не може триматися за середньовічну ментальність Паллескі і П'яньйоні в Італії.⁷

Проте деякі лобістські групи намагаються сьогодні привласнити всі ці величезні можливості, які відтепер мають належати всьому людству.

7 Дві соціальні групи за і проти сім'ї Медічі у Флоренції, XV ст.

Перед нами лише два шляхи: або ми повинні довести, що гідні наших великих досягнень, або ж померти через них. Воювати одне з одним за матеріальний добробут, задля національної оборони чи панування того чи іншого суспільного ладу — абсурдно.

Наша епоха — це час пристосування до матеріальних умов, які зазнали величезних змін. Ми підкорили свій фізичний простір і подолали власні суто природні обмеження. Ми опанувати невидимі сили й посіли місце грецького Юпітера Тонана й інших богів еллінських народів. Та ми ще не зовсім усвідомили зробленого, і саме це заважає нам об'єднатися, щоб перетворити цей надсвіт на Царство Небесне.

Аби досягнути власну велич і бути вартою свого ж потенціалу, людина повинна бути освічена. Якщо римлянин у Римській імперії мав усвідомлювати свою гідність, то сьогодні ще важливіше, щоб громадянин Вселенської Імперії усвідомлював власну.

Особистість людини залишилася такою, якою була в умовах минулого: характер і ментальність не змінилися, тому вона досі не розуміє свого призначення й відповідальності, яку принесли їй нові можливості. Інакше кажучи, людина не встигає за прогресом; вона боязка й розгублена, схильна до сліпого підпорядкування владі, повернення язичництва чи навіть варварства, бо відчуває, що пригнічена тим надсвітом, у якому живе.

Сучасні психологи стверджують, що людині, яка стала жертвою так званого комплексу неповноцінності, загрожують певні ризики; але що тоді казати про ризики, які нависли над усім людством через те, що людина, повелителька всесвіту, тремтить від страху й настільки виснажена депресією, що ледь не накладає на себе руки?

Нашим головним клопотом має бути освіта людства — громадян усіх країн — і подальший пошук спільних орієнтирів. Ми повинні знову зробити дитину центром уваги. На ній має зосередитися наука, тому що вона є джерелом і ключем до загадок людства. Дитина щедро наділена здібностями, чутливістю і творчими інстинктами, які досі не були ані визнані, ані застосовані. Для того, щоб розвиватися, їй потрібні набагато ширші можливості, ніж ті, що пропонувалися досі. Чи можливо досягти цієї мети, змінивши всю структуру освіти? Суспільство має цілковито визнати соціальні права дитини і підготувати як для неї, так і для дорослого світ, здатний забезпечити духовний розвиток особистості.

Для цього всі народи мають досягти порозуміння, укласти своєрідне перемир'я, яке дозволило б кожному й кожній присвятити себе плеканню власної сутності, щоб віднайти в ній практичні розв'язання суспільних проблем, які сьогодні здаються нездоланими.

Можливо, тоді досягти миру буде легко й приємно: як пробудитися від сну, як звільнитися від гіпнотичного закляття.